

Något om namnskicket på Sollerön igår och idag

”Meja, Wiona, Linn och Tove och Elton, Kelvin, Caesar och Vidar ” är namn som möter oss på Landstinget Dalarnas hemsida med uppgifter om nyfödda i februari-mars 2010. Det är tydligt att nya och ”osvenska” förnamn är på väg in i våra familjer. Namnet Kelvin gavs nyligen till en liten solleröpojke. Hans två bröder heter Elton och Norton. I en allt mer globaliserad värld vill många föräldrar att namnen ska passa även i andra länder. Det är inte längre självklart att man förblir sin torva trogen hela livet....

På Sollerön döptes sju barn av vardera könet år 2009. Fem av dem hade två förnamn, de övriga tre. Två pojkar fick tilltalsnamnet Adam, en flicka namnet ”Annie”, som är ett smeknamn till det gamla namnet Anna, som gavs till nära var fjärde flicka i flera Siljanssocknar på 1700-talet. Namnet Adam kom till Sverige på 1300-talet men användes endast inom vissa adelssläkter. Så sent som 1975 fanns endast 1000 män med detta namn. I föl låg Adam på 29:e plats bland de 100 populäraste pojknamnen.

Namnen har ingenting med dopet att göra även om det händer att prästen skriver ”döptes till”. Idag förekommer borgerliga namngivningsceremonier som en barnahögtid på många håll.

Namn i Älvsborgs lösen och mantalslängden

De allra äldsta kända förnamnen i Sverige finner vi på runstenar men någon sådan finns inte bevarad på Sollerön, om det nu någonsin har funnits någon. I Älvsborgs lösen efter freden i Nordiska Sjuårskriget 1570, gjordes en förteckning upp över skattepliktiga i hela landet, som skulle bidra med pengar, och där möter oss namn som Amund, Engebricht och Herman liksom det fornordiska Säbjörn på Sollerön. De skulle liksom alla andra hushåll bidra med

1917 Hulda Nilssons klass. Av barnen hette sex pojkar Anders och fem flickor Maria. En flicka, född i USA, bar det ovanliga namnet "Cola", som på soldmål uttalades "Sola".

en tiondedel av sin förmögenhet för att Sverige skulle få tillbaka området runt Älvsborgs fästning nära Göteborg från Danmark. "Amund" ligger sannolikt till grund för gårdsnamnet "Amus".

I den äldsta bevarade mantalslängden från 1642 i Mora socken, där Sollerön då ingick, finner vi exempelvis "Bengt" i Bengtsarvet. Det var den folkliga formen av latinets Benedictus, den välsignade. De latinska namnformerna gavs till prästernas söner, de försvenskade till böndernas pojkar.

Modenamn

Det går mode i namn nu för tiden och unga föräldrar väljer gärna namn efter kända artister och berömda sportstjärnor. Det är i och för sig inget nytt. Det föddes en hel del pojkar i Sverige, som under rockmusikens era fick sitt namn efter Elvis Presley och skådespelarna Tyrone Power, Tony Curtis och Kevin Costner har satt sina spår i kyrkböckerna. I hela Sverige finns idag 528 män över 16 år med namnet "Elvis". Drygt 14.000 män bär namnet "Tony". Tre av dem bor på Sollerön idag. Vem vet när den första "Zlatan" finns i en klass på Sollerön?

Kungliga namn

På 1940-talet fick Hagaprincessorna många föräldrar att ge sina flickor namn som Margareta, Birgitta och Christina. ”Desirée” kändes något främmande men ändå bär 6.190 kvinnor över sexton år det namnet idag. Amerikanskan Estelle Manville, ingift i släkten Bernadotte, gav med sitt namn inspiration till 452 föräldrar, som gav sina flickor hennes namn. Att både prinsessan Sibylla och drottning Silvia bildat namnmönster är klart. Man kan bara ana hur kronprinsessan Viktorias och hennes mans ev. barn kommer att bilda mönster för många små svenskers namn i framtiden.

På samma sätt ”ger” litterära figurer gärna namn åt små barn. Vi behöver bara tänka på alla de Ronja, Ida och Madicken eller Jonathan, Rasmus och Emil som Astrid Lindgren gett upphov till. Emil kom in från det franska språket redan på 1600-talet och var populärt på 1800-talet men namnet fick en renässans efter ”Emil i Lönnebergaböckerna”.

Namnsdagsfirande

Att namnskicket ändrats genom tiderna ger också vår almanacka belägg för. Från slutet av 1100-talet började kyrkan ställa samman kalendarier för att reglera helgonens festdagar. Namnsdagsfirandet var viktigt. I drygt 400 år har den svenska almanackan kommit ut varje år. Åren 1749 - 1972 hade Vetenskapsakademien privilegium på att ge ut en sådan. Idag kan vem som helst göra det.

Födelsedagsfirande förekom knappast i äldre tider – man kan se i slutet av 1800-talet att framstående personer hyllades på jämna dagar men folk i allmänhet firade oftare sina namnsdagar. Vanliga namn som Anna och Anders i Siljansbygden liksom Katarina och Elisabet i Västerdalarna var dagar då ungdomen ”drog runt” i gårdarna för att gratulera namnsdagsbarnen och kanske ställa till med hyss. Det finns gratulationstavlor bevarade från många socknar i Dalarna liksom hyllningsvisor av flera slag.

Namnlängden har varierat och den senaste från 2001, upprättad av Svenska Akademien, är tänkt att vara långsiktig. Den ska vara en kombination av ennamnsdagar och tvånamsdagar. Viktiga kyrkliga och folkliga märkesdagar, ofta förknippade med sådd och skörd eller viktiga politiska händelser och i flera fall med anknytning till helgonkult, (exempelvis Erikdagen den 18/5, Olofsdagen den 29/7 och Knutdagen den 13/1. Birgittas dag den 7/10 har numera två namn – förutom helgonnamnet även den folkliga formen Britta. Trettondagen, som tidigare var utan namn, har nu fått de tre heliga konungars svenska namn, Kasper (av Caspar), Melker (av Melchior) och Baltsar (av Baltasar). På ”värnlösa”, tidi-

gare ”menlösa barns dag” den 28/12 dag firas numera Benjamin. Många ”nya” namn idag har med invandringen från andra länder att göra.

Så är det idag men hur har det varit på Sollerön genom tiderna?

Barnen i Sollerö skola 2009-2010

I den undersökning, som Gudrun Bond och hennes elever gjort och som står att läsa i denna årgång av Sool-öen, får vi veta att ”Linnea” respektive ”Emil och Isak” är de vanligaste namnen i Sollerö skola läsåret 2009-2010. Ingen flicka har namnet ”Anna” som tilltalsnamn och ingen pojke kallas ”Nils”, två så vanliga namn på Sollerön förr i världen. Som andranamn kan de förstås förekomma utan att undersökningen visar det.

Första egna födelse- och dopboken

Den första födelse- och dopboken för Sofia Magdalena församling är från 1780. Där har prästen noggrant markerat plats och ordningstal för de tre först födda barnen på ön, dock utan att sätta ut deras namn. Kan det kanske ha berott på att man haft en ”kladdbok” och att införandet av deras namn inte blivit gjort? Det kan vi bara spekulera i. De finns i alla händelser inte införda i Mora församlings födelse- och dopbok, som solleröbarnen, innan ön fick status som egen församling, antecknades i.

Fina faddrar

Barn nummer 4 är speciellt. Det är socknemannen Jugen Jon Anderssons dotter Sophia, som fick ett mycket ovanligt namn hos allmogen. Hennes far var som bekant mannen bakom det kungliga tillståndet att bygga en egen kyrka på ön och nu fick både kyrkan, församlingen och hans fjärde barn bära drottningens namn Sophia. De båda förstnämnda hade namnet ”Sophia Magdalena”. Sophias födelsenotis är extra vackert skriven – den skulle utmärkas i boken.

När Sophia döptes fem dagar gammal den 27 februari 1780, (1686 års kyrkolag föreskrev att ett barn skulle döpas inom åtta dagar efter födseln.) antecknas att hon är född av ”äpta säng”. Modern Anna Olsdotter i Bengtsarvet var 40 år gammal och ”kyrktogs”, dvs. återupptogs i den kyrkliga gemenskapen efter barnets födelse genom en ceremoni i kyrkan. Sophia döptes sannolikt i St. Laurentii kapell, där den sista gudstjänsten hölls i september 1781, samma månad som den första gudstjänsten hölls i socknens nya kyrka, som dock inte stod färdig förrän 1785.

Sophias faddrar var ”fint folk”. Den förnämste var Hans Kongl. Majestät, Konung Gustaf III. I hans ställe stod Herr kaptenen och Riddaren Otto von Knorring fadder. Fänriken Petter Jacob Holmquist i Mora fick ersätta Herr Baron Johan Beckfries på Näs Kungsgård. Kyrkoherden Johan Gustaf Wretlind var den tredje faddern. Det var inte rimligt att de höga herrarna skulle infinna sig personligen vid ett barndop.

Sofia är ursprungligen ett grekiskt namn med betydelsen ”visdom” och har burits av flera svenska drottningar. Idag hör namnen till de populäraste och ligger år 2009 på 44:e plats av de 100 vanligaste flicknamnen. Oftast dock med den svenska stavningen Sofia.

Vanligtvis hade ett barn fyra faddrar, två av vardera könet, och de valdes oftast bland närstående till familjen. Ofta var två av faddrarna ogifta. När det gällde kvinnofaddrar kunde det vara en fördel om den gifta själv nyligen hade fött barn och kunde ge den nyfödda litet di. Föräldrarna deltog förr i världen inte i dopet. Modern ansågs oren innan hon kyrktagits ca sex veckor efter förlossningen och skulle då vistas i hemmet. Färden till och från dopet kunde vara ansträngande för lindebarnet särskilt om det var fött på vintern även om den naturligtvis var betydligt bekvämare än före kyrkans tillkomst, då man skulle ända till Mora.

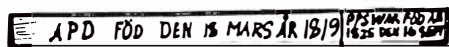
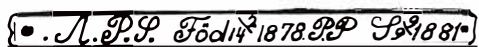
Att vara fadder på den här tiden var inte endast ett hedersuppdrag. Misskötte föräldrarna barnets kristliga uppfostran eller avled de, skulle faddrarna träda i deras ställe.

Med tanke på släktprincipen vid namngivningen hade det varit intressant att se om Jugen Sophias ev. efterkommande förde hennes förnamn vidare. Hon flyttade dock redan som ung till Mora och jag har inte lyckats spåra henne där och vet därför inte hennes öde. Enligt moderns dödsnotis 1811 levde hon.

Lilla Sophia var inte den enda i Dalarna med kungen som fadder. Samma ära vederfors några månader senare ett barn i Stora Tuna, vars mor varit amma åt kungaparets son Gustaf Adolf. Där stod både kungen och drottningen fadder, dock med ersättare förstås.

Släktnamn i arv

Det vanligaste var att man gav det förstfödda barnet farföräldrarnas namn beroende på kön. Morföräldrar och andra släktingar fick se sina namn leva vidare i andra barn i familjen. Dog ett litet barn, fick långt fram i tiden nästa barn av samma kön det avlidna syskonets namn. Barnadödligheten var stor och det

Kasstickor från Sollerön på Nordiska museet. Teckning efter illustration i "Grudbo på Sollerön".

hände att det fanns flera "Margit eller Nils" i en familj innan en av dem överlevde barnåren.

Bevarade s.k. kasstickor, som lades i barnets kasse eller korg (dopkasse- eller kristningskasse), när det bars till dopet, hade inristade initialer för barnen i en familj. Ibland stod många barns initialer antecknade på samma sticka. Det hände att kasstickan användes i flera generationer. De användes också som ett slags stöd för ett tunt tygstycke, som skulle skydda barnet från stark sol, flugor och andra irriterande insekter. Det var ganska vanligt att man så länge barnet var odöpt hade ett eldstål eller en sax i korgen som skydd mot allt ont, som kunde drabba en "hedning".

Prästens Sofia Magdalena och andra barn

Nästa lilla flicka med namnet Sofia Magdalena föddes 1787 som dotter till kyrkoherden Henric Eriksson och hans hustru Anna Margareta Eriksson född Sandvall. Normalt behåller kvinnan sitt flicknamn hela livet på den här tiden. Att heta "fru Eriksson" hörde sent 1800-tal till. Prästen skriver dock in sin egen hustru liksom herrskapskvinnorna som fru med mannens efternamn. Faddrarna har fina titlar och hör till gräddan i samhället. Det dröjer länge innan prästens barn fick faddrar bland allmogen på Sollerön. Till att börja med var det betrodda män, kyrkvårdar och nämndemän som fick det uppdraget. Prästens lilla dotter hade bl.a. friherrinnan Anna Maria Eleonora Taube från Stockholm som gudmor.

Typiskt för herrskapsbarnen är att de får två namn. Den första med tre namn är fanjunkare von Knorrings son Johan Gustaf Edvard, som föddes 1837.

Bland de ovanligare namnen före 1860 är Göran, Mikael och Mårten. Den förste med namnet Håkan anges vara inflyttad värmlänning i början på 1700-talet. Hans bakgrund gäcker oss men gårdsnamnet Resar lever kvar. Mycket vanliga namn är däremot Karin, Margareta i olika former (Margita, Margit, Marit, Majt och Mejt), Kerstin, Jöns, Per och Nils. Majt och Mejt är okända i socknarna sö-

der om Sollerön, där Brita är desto vanligare. Så icke på Sollerön, där en Brita föds 1870. Ingeborg finner man ganska ofta på Sollerön medan det är ovanligt i Leksand, där Brita hör till de vanligaste. Mansnamnet Halvar hör Övre Gäldet (socknarna Malung, Lima och Transtrand) i Västerdalarna till. Det har jag inte funnit i Solleröns äldre kyrkböcker.

Ogifta mödrar

Ogifta kvinnor, som fött barn på annan ort – kanske på arbetsvandringar eller på säsongarbete – ger ofta sina barn två namn. Fredrik Bernhard född 1850 i Stockholm var ett av dem. Anton Gustaf född i Svedvi i Västmanland samma år ett annat. Ett eller två särskiljande namn var kanske det bästa de ensamstående mödrarna i sin många gånger utsatta situation kunde ge sina små? August Erik föddes i Linköping år 1870 men fördes in i Sofia Magdalenas födelse- och dopbok liksom Frans Gustaf, född samma år på Allmänna Barnhuset i Stockholm. Tvillingbarnen Carl och Anna, som föddes 1798 och avled strax efter nöddop, uppges ha en far som var bryggardräng i Stockholm. Kanske var deras mor en av de många kapsylarbeterskor från Sollerön, som hade anställning på ett av Stockholms bryggerier.

Lärarna stilbildare

När man fick folkskollärare från annan ort, förde de också ofta med sig ett nytt namnskick. Erik Alfred hette skollärare Erik Bäckströms son, som föddes 1850 på Sollerön. Sannolikt gav hans namn upphov till att flera pojkar fick namnet Alfred på ön. Kanske även kaptenen Godées son Jakob Alfred, som föddes 1832 på Gustafsborg, nuvarande Vibergsgård.

Att de högre samhällsklassernas namnskick slog igenom även bland böndernas barn är tydligt även om det dröjde till mitten av 1800-talet. På liknande sätt kom även nya namn från USA, dit soldbyggare emigrerat och i brev hem berättat om sina barn med ”nymodiga” namn.

Blekt bläck

Prästerna har varit noggranna i sin kyrkobokföring. Tyvärr har dock bläcket ofta bleknat eller pennans udd varit spretig, vilket gör delar av materialet svårsläst. Jag har därför bara gjort nerslag här och där under drygt 200 år. Min undersökning är därför inte vetenskaplig på något sätt utan vill bara ge glimtar ur Solleröns födelse- och dopböcker.

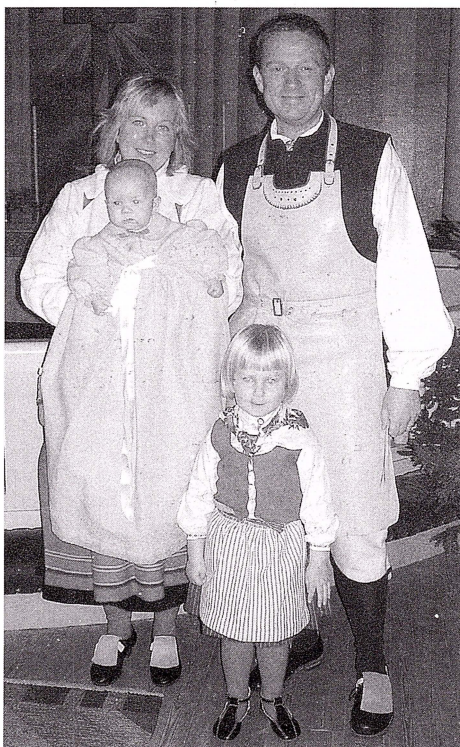
Man kan konstatera att namnskicket är relativt konstant fram till 1890-talet, då många namn, som tidigare varit vanliga bland stadens borgare, slår igenom även

på Sollerön. Det kan ha berott på bättre tillgång på kommunikationer och därmed möten med andra människor och deras namnskick. Tidningar och almanackor blev lättillgängligare. Nu möter oss namn som Johan, Anton, Hjalmar och Karl i allt större utsträckning. Augusta, Maja, Matilda och Kristina likaså. Maria förekommer allt oftare i böckerna. Tidigare ansågs Jesu moders namn för heligt att ge till "vanliga barn". Idag är det vårt allra vanligaste kvinnonamn. Vid millennieskiftet hette 453.000 svenskor så. På andra plats kom Elisabet, följt av Anna och Margareta.

I tabellen över Sveriges befolkning år 1970 kan man se vilka som föddes år 1940 på Sollerön. Av de sju flickorna och tio pojkarna bodde då endast fem kvar i sin födelseförsamling. Utflyttningen till städerna var tydlig. Man kan konstatera att alla barn fick minst två namn. Det fornnordiska namnet Gunnar, som blev populärt på 1910- och 20-talen, då det låg på tredje plats, gavs till två pojkar. Idag bär 31 vuxna män det namnet på Sollerön. Det relativt ovanliga namnet Sigyn gavs till en flicka.

År 1950 såg 11 flickor och 10 pojkar dagens ljus på Sollerön. Ett av barnen, en flicka, fick ett namn, en tre och övriga två namn. Karin är fotfarande populärt och nyare modenamn som Doris, Iris och Valdis förekommer. Doris Day var en känd skådespelerska i Hollywood och hennes namn spreds över Sverige. Kenneth, ett av modenamnen på 40- och 50-talen, finns med. Hälften av barnen, som föddes 1950, bodde kvar på Sollerön som tjugoåringar.

År 1960 föddes tolv flickor och fyra pojkar på Sollerön. Alla hade två eller tre namn. En fick det norska namnet Reidar och Mikael, Tomas,

Emma Lovisa och hennes lillasyster Ida Justina har fått tre släktnamn. "Ida valde vi för att vi tyckte att det var fint", säger föräldrarna Dan Stenback och Sara Nord.

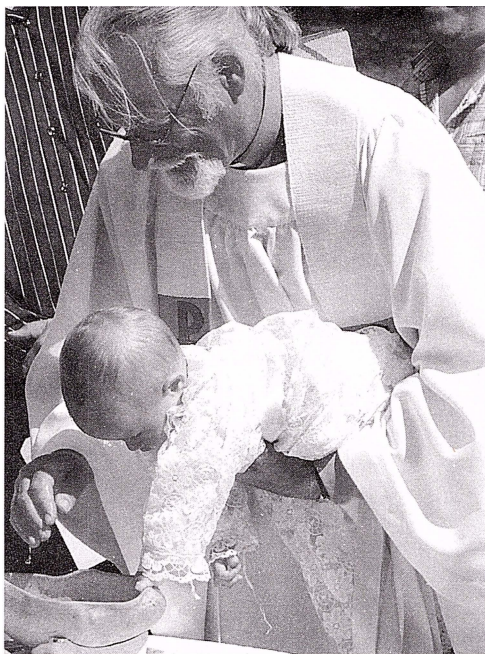

Stefan och Bo är på modet. Maria (Marie) ligger fortfarande i topp med fyra bärare följt av Karin (3), Birgitta (2) och Kristina/Christina (2).

På Sollerön heter idag 82 vuxna kvinnor Anna, 76 Maria, 68 Karin, 52 Margareta och 51 Elisabet. På manssidan gäller 92 Erik, 64 Lars, 52 Per, 50 Karl och 43 Anders. De gamla namnen har hållit ställningarna långt fram i tiden.

Bland de flickor som föddes i Sverige år 2009 bar 977 det allra populäraste namnet, Alice, tätt följt av Maja, Ella, Emma, Elsa och Alva. Samma år får en sollerökulla namnet Alwa, en annan Ida Justina och en tredje Nelly Ida och ett par flickor ges namnen Kornelia och Alma, som alla hör till 100-i-topplistan.

Vanligaste pojknamnet med 1114 bärare var Lucas med nästan lika många Elias, Oskar och William. Bland solleröpojkar-nas namn 2009 märker vi Gustaf (2), Adam (2), Axel, Olle och Elias och de ingår alla i den förteckning över de populäraste pojknamnen detta år. Det är tydligt att man påverkas av moderna namngivningstrender.

Prästen Jan Segerstedt döper Oscar Arne Andersson vid Mångbergsdammen 18 juli 2009. Oskar/Oscar var det tredje populäraste pojknamnet i Sverige det året.

Det ska bli intressant att se när 60-och 70-talens vanligaste namn kommer tillbaka. Det förefaller som om det måste gå några år innan man tycker att namnen är vackra igen. De så vanliga dubbelnamnen – Maj-Britt, Britt-Marie, Per-Olof och Stig-Gunnar från 30- och 40-talen kanske får en renässans framöver? Kanske kommer det att födas en flicka med invandrarbakgrund på ön? En Fatima, Nayla eller Anastasia. Vem vet? Livet liksom namnen förändras snabbare nu för tiden än under tidigare århundraden.

Margaretha Hedblom